

Beste Lezers,

Begin dit jaar werd ik door de conservator van het Nationaal Museum van Douane en Accijnzen gepolst of ik bereid was lid te worden van de vzw en of ik eventueel bereid was om een bestuursmandaat op te nemen.

Tijdens de Algemene Vergadering van 22 juni 2015 werd ik aanvaard als lid en nog diezelfde dag werd ik aangesteld als voorzitter van de Raad van Bestuur.

Langs deze weg bedank ik mijn voorganger-voorzitter Jan Moortgat nog eens voor zijn inzet.

Het is niet omdat ik regiomanager ben dat ik ook automatisch voorzitter van de Raad van Bestuur moest worden. Evenwel is het wel praktisch om die beide functies te combineren.

Ik heb niet de intentie om iets te wijzigen aan de werking en de organisatie van het museum. De ervaring van de andere leden van het Dagelijks Bestuur en de vrijwilligers in de verschillende werkgroepen dragen bij om mijn functie als voorzitter te vervullen.

Ik hoop als nieuwe voorzitter dat de verschillende teams met hun medewerkers zich blijven inzetten voor het D&A-museum.

*Robert Robbrecht
Voorzitter*

AFSCHIED VAN JAN MOORTGAT

Op 22 juni 2015 gaf Jan Moortgat tijdens de bijeenkomst van de Raad van Bestuur zijn voorzittershamer door aan Robert Robbrecht. Jan Moortgat werd daarbij door het voltallige bestuur bedankt voor zijn inzet als voorzitter van onze vzw. Zijn betrokkenheid werd meteen na zijn aantreden in juli 2011 duidelijk tijdens de bestuursvergaderingen en de bezoeken die Jan bracht aan de activiteiten die vanuit het D&A-museum werden opgezet. Hij bleek een ervaren stuurman toen wij in woelige wateren terechtkwamen door de vele verhuizen, de besparingen en de ingrijpende reorganisatie van de AAD&A. Bovendien speelde hij een hoofdrol bij de verankering van het D&A-museum in de administratie en bij het vrijwaren van de financiën, uiteraard met de nodige steun van administrateur-generaal Colpin.

Jan Moortgat met kleindochter tijdens Krokuskriebels in maart 2014

De voorzitterswissel is niet bepaald een afscheid aangezien Jan blijft zetelen in de Raad van Bestuur en zich ook voor één of meer van de werkgroepen wil engageren. We zijn dus blij dat hij aan boord blijft.

Conservator Francis Huijbrechts

ORIGINEEL GESCHENK VOOR CHINESE MUSEUMCOLLEGA'S

Eind juni waren koning Filip en koningin Mathilde op staatsbezoek in China. Met hen mee op pad waren enkele ministers, een groot aantal Belgische bedrijfsleiders en ook de administrateur-generaal van Douane en Accijnzen Noël Colpin. Onze administrateur-generaal sprak er met een groot aantal collega's in het kader van verschillende samenwerkingsakkoorden tussen onze beide administraties. Tijdens het bezoek was er echter ook ruimte voor een voor ons museum zeer bijzondere gebeurtenis.

Eddy De Cuyper (Belgisch douaneattaché te Peking) had immers van de gelegenheid gebruik gemaakt om, samen met de Chinese douane, een ceremonie te organiseren waarop een door het D&A museum geschonken douane-uniform kon overhandigd worden aan het Chinese douanemuseum. Op dinsdagochtend 23 juni werden Noël Colpin en Eddy De Cuyper verwacht in het imposante gebouw - gelegen naast het hoofdbestuur van de Chinese douane - waarin het douanemuseum zijn onderkomen heeft. Ze werden er verwelkomd door de verantwoordelijke voor het museum, de DDG mevrouw Ni Yun en de volledige delegatie in het museum tewerkgestelde douane ambtenaren.

Het bezoek startte met een aangename rondleiding door mevrouw Ni Yun in een gedeelte van het museum. Het bezoek bracht hen van in het jaar 111 voor Christus, via diverse dynastieën naar de Qing dynastie waar rond 1684 de naam douane voor het eerst gebruikt werd. Daarna verschoof de aandacht naar diverse buitenlanders die vanaf 1840 een zeer belangrijke rol speelden binnen de Chinese douane. Sommigen van hen worden de dag van vandaag nog steeds gezien als grondleggers van diverse belangrijke procedures. Het is pas sinds 1949 dat de douane een volledig zelfstandig Ministerie binnen de Chinese Overheid werd. Tot slot van deze mooie rondleiding kreeg men na deze uitvoerige geschiedenis ook nog een overzicht van diverse smokkelpraktijken en van de huidige douaneprocedures.

Hierna was het tijd voor de langverwachte overhandigingsceremonie. Men werd opgewacht door de heer Sun Yibiao, viceminister van GACC (General Administration of China Customs). In de speeches van de viceminister en van administrateur-generaal N. Colpin werd niet alleen het belang benadrukt van een douanemuseum maar werd eveneens de kans aangegrepen om nogmaals te benadrukken hoe excellent de relaties zijn tussen de douane-administraties van onze beide landen. Na de officiële overhandiging van het uniform, een gedenkboekje en de ondertekening van het register werd het bezoek afgesloten en riep de plicht onze administrateur-generaal op weg naar de volgende meeting met GACC.

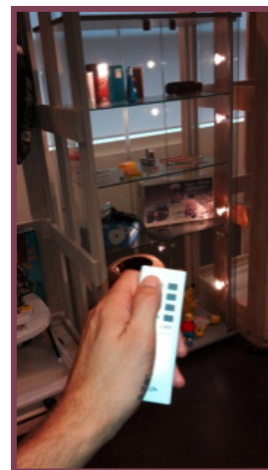
Speciale dank gaat uit naar Eddy De Cuyper voor het toezenden van de foto's en het schrijven van het verslag over de gebeurtenis.

D&A MUSEUM GAAT MEE MET ZIJN TIJD

Begin augustus werd gestart met de verdere uitwerking van de museumruimte. Sinds de opening in 2011 draaiden er 4 interactieve infopunten op een aantal oude dienstpc's. Omdat wij als museum graag meegaan met onze tijd, leek het ons noodzakelijk deze aftandse computers te vervangen door nieuwere modellen. Er werd werk gemaakt van de aankoop van nieuwe beeldschermen en ook enkele tablets. Begin augustus zijn ondertussen bij 3 infopunten de oudere beeldbuizen vervangen door deze nieuwe schermen. Na het converteren naar een formaat dat kan worden afgespeeld op onze nieuwe tablets of televisies, draaien het introductiefilmpje inzake de vochtpeiling en de presentatie over het rummageteam en de GAD Zaventem (CITES) op onze gloednieuwe dragers.

Hiernaast werd er volop gewerkt om bij aanvang van de rondleiding een film te kunnen spelen over de huidige werking van de Algemene Administratie van Douane en Accijnzen (AAD&A). Verderop in het museum komt dan weer een gloednieuw informatiepunt met meer duiding over de rol die de Europese Unie in ons verhaal speelt. Deze infopunten zijn bij het schrijven van dit artikel nog in uitwerking, maar tegen dat jullie dit artikel lezen, zullen ze hopelijk een definitieve stek in het museum hebben gekregen.

Hiernaast kunnen ook onze gidsen opgelucht ademen. Waar het voordien nodig was om halsbrekende toeren uit te halen om alle verlichting en infopunten aan te zetten, is het vanaf heden mogelijk om met één druk op de knop alle lichtsakelaars te bedienen. Doordat men voor aanvang niet meer op handen en knieën door het museum moet kruipen, wordt het geven van rondleidingen voor hen veel aangenamer, lang leve de technologie!

Hier houdt het echter niet op! We werken momenteel ook hard aan de ontwikkeling van een interactieve toepassing waar bezoekers gericht kunnen zoeken naar huidige of voormalige aanwezigheid van de AAD&A in hun gemeente. In een eerste fase zal het de bedoeling zijn om van de nog bestaande kantoren in 1993 basisinformatie (beschrijving, opening, eventuele sluiting, beeldmateriaal,...) te kunnen aanbieden. Gefaseerd zal deze toepassing dan worden uitgebreid met andere kantoren. Uiteraard vraagt dit enorm veel onderzoek en zijn er veel kantoren waar slechts summier informatie over bekend is.

Daarom vragen we tot slot ook jullie hulp! Beschikken jullie nog over informatie, foto's krantenartikels,... over een bepaald kantoor? Neem dan zeker met ons contact op want alle hulp bij het vinden van zoveel mogelijk puzzelstukjes is van harte welkom!

Tekst en foto's: Bert Verhoeven

EEN BLIK OP...

L' Aigle impériale

In juni 2015 werd de Slag bij Waterloo onder heel wat mediabelangstelling herdacht en dat was ook terecht. Dat bloedbad maakte 200 jaar geleden immers definitief een einde aan de Napoleontische Oorlogen en aan de Franse overheersing over de Zuidelijke Nederlanden. Een mooie aanleiding om één van de weinige stukken uit de Franse periode (1795-1814) in onze collectie in de kijker te zetten. Het gaat om een lakzegel van de "Droits Réunis" uit de tijd dat Napoleon nog dacht de plak te kunnen zwaaien over een groot deel van Europa.

Les "droits réunis" waren een aantal belastingen van uiteenlopende aard waarvan de inning door de Franse bezetter in één administratie of "régie"

werd samengebracht. Die rechten werden onder andere geheven op wijn, jenever, alcoholische dranken op basis van appels en peren, speelkaarten, zout,...doorgaans zowel op vlak van productie, intern transport als export.

Daarnaast werden er bijvoorbeeld ook gemeentelijke octrooirechten in opgenomen of heffingen op het gebruik van kanalen en rivieren. Het ging dus om een bundeling van accijnzen en andere indirecte belastingen die trouwens duchtig gehaat werden door de bevolking. De Franse republiek had deze fiscale inkomsten echter dringend nodig om de (oorlogs)kas te spijzen.

"La Régie des Droits Réunis" werd opgericht door de wet van 5 ventôse van het jaar XII van de republikeinse jaartelling (= 25 februari 1804). Dit was dus in de nadagen van het zogenaamde Consulaat. Tegen het eind van dat jaar had eerste consul Bonaparte zichzelf overigens tot keizer Napoleon I gekroond en het is de keizerlijke adelaar die we als symbool voor de centrale overheid op onze zegel terugvinden.

Aan het hoofd van deze "Régie" werd in Parijs een directeur-generaal geplaatst die werd bijgestaan door een raad van vijf administrateurs en een secretaris-generaal. Per departement werd een directie ingericht, met naast de directeur een hiërarchische opbouw met een aantal inspecteurs en controleurs en de honderden ontvangers, commiezen en aangestelden die lokaal instonden voor de inning en/of de controles. De hele organisatie maakte deel uit van het Ministerie van Financiën.

In de geannexeerde Zuidelijke Nederlanden – min of meer het huidige België – werden er negen departementen opgericht en dus ook negen directies van de "Régie des Droits Réunis". Het is mogelijk dat de "D B" op ons exemplaar staat voor "Direction Bruxelles", maar dat is een inschatting die op dit ogenblik nog niet door een archiefstuk of een andere bron kan worden gestaafd.

Troepen onder de Pruisische adelaar leverden in 1814, maar ook tijdens de korte campagne in juni 1815 een belangrijke bijdrage bij het verjagen van de Franse keizerlijke adelaar.

Eind januari 1814, bij de bevrijding van onze gewesten door de geallieerde troepen, werd de “Régie des Droits Réunis” afgeschaft. Het principe van de indirecte belastingen zou door de nieuwe machthebbers echter snel weer worden opgevestigd.

Conservator Francis Huijbrechts

Bron:

*Bulletin des Lois n. ° 11, n. ° 114 Arrêté concernant l’Organisation de la Régie des Droits réunis

*Correspondentie per e-mail met Céline Garcia (Musée national des Douanes, Bordeaux) dd 2 juni 2015

D&A IN DE HERENIGDE NEDERLANDEN

Dit jaar is het precies twee eeuwen geleden dat Napoleon definitief werd verslagen en dat het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden werd gevormd. Na de eerste val van de Franse keizer in 1814 was het Congres van Wenen bij elkaar geroepen dat de kaart van Europa moest hertekenen en dat paal en perk moest stellen aan het revolutionaire gedachtengoed dat vanuit Frankrijk tot 20 jaar van bloedige oorlogen had geleid. De reactionaire grootmachten (vooral Rusland, Oostenrijk, Pruisen en het Verenigd Koninkrijk) wilden liefst een terugkeer naar de toestand van voor de Franse Revolutie, met het herstel van de balans tussen de belangrijkste staten en de terugkeer naar de aloude standenmaatschappij met de bijhorende privileges. Dat dit niet bepaald realistisch was, zouden de gebeurtenissen van de volgende maanden en jaren duidelijk maken, met een aantal revolutionaire golven doorheen Europa.

De Zuidelijke Nederlanden vormden overigens al meteen een probleemgeval aangezien een terugkeer naar de toestand van voor de annexatie door Frankrijk in 1795 géén optie meer was. Hoewel de inwoners van onze gewesten gewonnen bleken te zijn voor een terugkeer van de Oostenrijkse Habsburgers, wilde men daar aan het hof in Wenen eigenlijk niet meer van weten. Voorlopig werd er echter wel een gouverneur-generaal aangesteld in afwachting van de uitkomst van het politieke kaartspel tussen de grootmachten. Zo wilde al zeker Engeland een sterke bufferstaat vormen ten noorden van Frankrijk als tegengewicht voor de eeuwenoude Franse ambities in die richting. Tenslotte waren er ook een aantal elementen die blijkbaar met enige nostalgie terugdachten aan de welvarende Nederlanden uit de tijd van keizer Karel V. Er werd alvast een “Belgisch” pakket gecreëerd met het grondgebied van wat de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik waren geweest. Ondanks enkele grenscorrecties kwam Frankrijk er nog goed vanaf omdat de grenzen van 1789 als uitgangspunt werden gebruikt. Men dacht in Parijs immers ook eerdere veroveringen, zoals Frans-Vlaanderen en Elzas-Lorharingen, te moeten inleveren.

Na heel wat gepalaver op het hoogste niveau werd in februari 1815 bepaald dat de Noordelijke Nederlanden en de “Belgische provincies” zouden worden samengevoegd en dat aldus het nieuwbakken Koninkrijk der Nederlanden zou worden gevormd. Willem, prins van Oranje en telg uit de stadhoudersfamilie uit de tijd van de Republiek van de Verenigde Provinciën, zou de titel van Koning der Nederlanden dragen. Willem wilde

trouwens af van de vrij grote autonomie van de voormalige Staten en streefde naar een eenheidstaat naar Frans model.

Een en ander kwam in een stroomversnelling na de dramatische terugkeer van Napoleon op de Franse troon in het voorjaar van 1815. De slotakte van het Congres van Wenen werd op 9 juni 1815 afgerond en hierin werden alle bepalingen i.v.m. de totstandkoming van de nieuwe staat vastgelegd. Napoleons laatste stuiptrekking werd enkele dagen later definitief afgestopt bij Waterloo. Troepen uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden hadden daar schouder aan schouder gevochten. Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden zou evenwel geen lang leven beschoren zijn.

In nummer 49 van het "Technisch maandblad der Douanen en Accijnzen" uit 1956 vonden we een artikel dat precies deze "Hollandse Tijd" vanuit het oogpunt van onze administratie behandelt. De ontwikkelingen op vlak van wetgeving, procedures, organisatie en uitrusting, maar ook het schuiven met grenzen komen daarbij aan bod. Het lijkt ons interessant om de visie van ruim 60 jaar geleden op die periode aan onze lezers voor te leggen.

DE BELGISCHE DOUANE VAN 1814 TOT 1830

Voor Napoleon had de terugtocht uit Rusland het begin van het einde ingeluid. Na de slag bij Leipzig verdreven de geallieerden de Franse troepen uit Duitsland en uit Holland; in januari 1814 waren de Belgische provincies bezet.

Het deel van ons land op de linkeroever van de Maas werd een Gouvernement-generaal onder het gezag van de verbonden Mogendheden. De Franse douaniers¹ waren hun meester op de voet gevolgd en meteen was er geen douane meer. De overproductie welke zich in de jaren van de continentale blokkade in Engeland had opgestapeld, overrompelde ons land. Klachten over het gemis aan iedere vorm van douanebescherming bleven niet uit.

Op 20 juni 1814 besluit de Gouverneur-generaal, Baron de Vincent, tot het oprichten van een douanelinie welke tot nader bevel niet verder reikte dan de zeegrens en de Franse grens; entrepots werden voorzien te Antwerpen, Brugge, Brussel, Doornik, Gent, Leuven en Oostende.

¹ Wegens hun groene uniform heette men ze de "groene jagers"

De douanelinie zal op 21 juli 1814 doorgetrokken worden langsheen de Hollandse grens en ook langsheen de Maas van Baarlo (ten zuiden van Venlo) tot aan Hastières.

Het gouverneurgeneraalschap wordt overgenomen (31 Juli 1814) door de Souverein Vorst der Verenigde Nederlanden, Prins Willem, (het hoofd alleen) die zich op 16 maart 1815 uitroept tot Koning der Nederlanden en Hertog Van Luxemburg.

De jonge koning Willem I

Op 12 mei 1815 neemt hij bezit van de stad Luik en van het gebied op de rechteroever van de Maas, welke samen het Gouvernement generaal van de Benedenrijn en de Middenrijn hadden uitgemaakt.

Ondertussen had de overeenkomst van 10 oktober 1814, vrijstelling van invoer- en van uitvoerrechten gewaarborgd voor het goederenverkeer tussen het Gouvernement-generaal van België en dat van de Beneden- en de Middenrijn.

Op 1 september 1815 is het gedaan met de douane langsheen de Maas en de bewaking wordt verlegd naar de oostgrens en de zuidergrens van de verenigde gewesten.

De douanegrens tussen de zuidelijke en de noordelijke provincies zal nog blijven tot op 1 december 1816, tot bij het inwerkingtreden van de wet van 3 oktober 1816, welke een gemeenschappelijk tarief en een gelijke reglementering instelt voor het ganse gebied van het nieuwe koninkrijk.

Aanstippenwaardig is wel dat de Directeur-Generaal der Convoyen en Licenten² van zijn minister opdracht had gekregen het ontwerp van tarief te verdedigen voor het Parlement. De Tweede Kamer vatte de zaken plechtig op en benoemde een commissie van vier leden om Directeur-Generaal WICHERS te ontvangen, hem ter Vergadering binnen te leiden en hem weder " uitgeleide " te doen.³ De rede van Wichers is nog steeds het herlezen waard : op de respectieve posities van de Hollandse handel en van de Belgische nijverheid bouwt hij de douanepolitiek welke de regeringen van Willem I zullen volgen tot in 1830.

Het Tarief van 1816 maakt een einde aan de zelfstandigheid van de Belgische administratie, die wordt opgeslorpt door de directie der Convoyen en Licenten; deze zal kort daarop (1818) worden samengesmolten met de Indirecte Belastingen. De oude benamingen verdwijnen en nu wordt het : "Administratie der in -en Uitgaande Regten en Accijnzen ". Die hervorming is de voorbode van één Algemene Wet voor beide takken (12 mei 1819).

¹ Zo heette in de Republiek der Verenigde Nederlanden, de Administratie belast met de heffing van de inkomende en de uitgaande rechten. De naam herinnert aan de tachtigjarige oorlog, toen de handel met de vijand verboden was... behoudens vergunning van regeringswege en dan tegen flinke betaling. In Holland trad die naam weer tevoorschijn van 1813 tot 1818.

² Zie Verslag der Handelingen 1815-1816, uitgegeven en bewerkt door J.J.F. Noordziek s' Gravenhage, 1862, blz 225. De Franse tekst van de rede van WICHERS is ook overgedrukt in de Pasinomie belge, 1816, blz 431

In het stelsel van 1819 waren alle inkomende en uitgaande goederen onderworpen aan een grondige verificatie, welke de basis was voor de vereffening van het recht.

De stelselwet van 1821 gebood het instellen van een minder stroeve regeling, hetgeen geschied is bij de Algemene Wet van 26 augustus 1822. In de opzet van 1822 worden de rechten vereffend op zicht van de aangifte; de douane is niet meer verplicht iedere verificatie grondig te doen; wel heeft zij er het recht toe. De instructie van 20 maart 1823 (Hollandse Verzameling, nr. 68) legt daar zeer speciaal de nadruk op.

Bij het van kracht worden van de Algemene Wet van 1822, worden de "Directe Belastingen" bij Douanen en Accijnzen gevoegd. De Omwenteling van 1830 zal die regeling handhaven en het zal honderd jaar duren tot aan de wet op de inkomstenbelasting alvorens het weer gesplitst wordt.⁴

De samenvoeging van Douane en Accijnzen was geregeld bij het koninklijk besluit van 6 juli 1819; de lijst van de graden omvat " proevers " die, zo staat er woordelijk, de behoorlijke kunde moeten bezitten tot het verrichten van de hun opgedragen werkzaamheden. Voor de dienst op de linie waren er "commisen te voet en te paard " en ook grensjagers. Dit waren gewezen militairen die "door bekomen verwondingen" niet meer geschikt waren voor de legerdienst; zij waren de eigenlijke bewakers van het onvrije gebied en zij werden als "geëmployeerden bij de middelen " beschouwd.

Het koninklijk besluit van 18 september 1822, waarbij de Directe Belastingen verenigd werden met de Douane en Accijnzen ging er met de grove borstel door : alle beambten van beide administraties kregen ontslag op 1 januari 1823, voor zover zij niet uitdrukkelijk op hun post behouden bleven of tot andere functies werden benoemd. Het korps van de grensjagers werd ontbonden, maar de jagers die nog goed waren voor de actieve dienst mochten kommies worden.

Op het voetspoor van de staatsinrichting onder het Franse keizerrijk hadden de gouverneurs zeggenschap over de buitendiensten van de fiscale besturen. Met ingang van 1 januari 1824 gaat de regering een stap verder: de directies worden rechtstreeks onder de gouverneurs gesteld; naarmate de directeurs wegvallen worden zij vervangen door een inspecteur die aan de gouverneur is toegevoegd.

⁴ Over de reorganisaties van 1818, zie J. van der POEL "Ter ere van Meester Jean Henri Appellius "Deventer 1954, alsmede de artikelen over Appellius in het Technisch Maandblad der douanen en accijnzen van Maart 1955 en in de Ronde van 15 Maart 1955.

In het besluit van 20 juni 1814 staat alleen dat de ambtenaren en beambten der douanen, in de uitoefening van hun functie, steeds hun aanstelling moesten bij hebben en dat zij ze moesten vertonen op elk verzoek van de plaatselijke overheid.

Tot het dragen van een geweer en van andere wapenen worden zij gemachtigd bij het besluit van 14 augustus 1814, hetwelk bovendien

bepaalt dat de brigadiers, onderbrigadiers, bedienden en surnumerairen gehouden zijn " als distinctief teken te dragen een bandelier, waarop zal gehecht zijn een koper plaatje, voerende de inscriptie : " Administratie der Belgische Douanen, en de designatie van de rang des geëmploijeerdens " Ook moesten de ambtenaren en beambten van elke graad zich een hoed van het voorgeschreven model aanschaffen.

Het herkenningsteken werd gratis geleverd door de administratie, de kosten van de hoed vielen ten laste van de belanghebbenden. De bepalingen betreffende de herkenningstekens werden bekrachtigd bij het besluit van 26 oktober 1814.

En de wet van 3 oktober 1816 – welke zoals gezegd, toepasselijk was voor het ganse koninkrijk – herinnert aan de verplichting de aanstelling bij te hebben en het herkenningsteken te dragen.

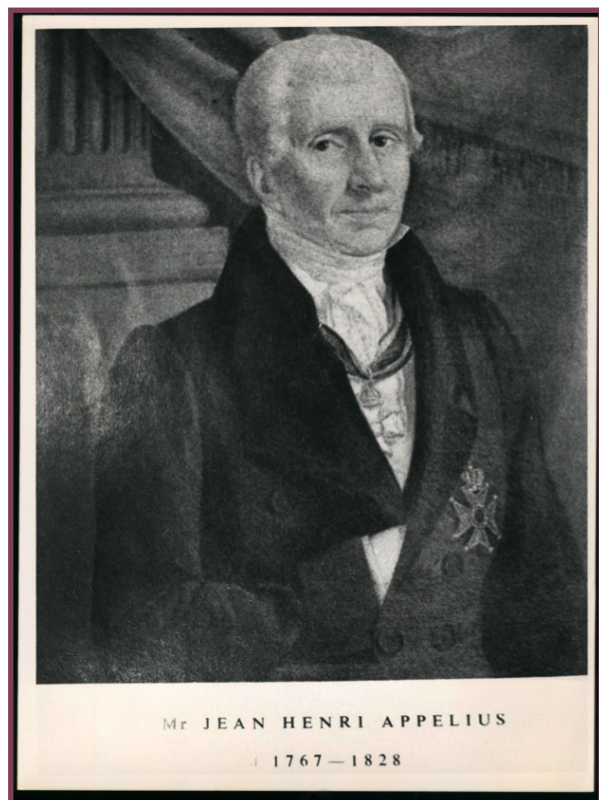
Hier moet er een hiaat zijn in onze documentatie. Want stellig is dat de douaniers van de Belgische provincies een uniform droegen. Maar sedert wanneer ? Artikel 2 van het koninklijk besluit van 4 december 1819 leert ons dat de kleur lichtblauw was. En de instructie nr.2 van 15 februari 1815 van de Commissaris-generaal voor het departement van Financiën van België (Appelius) geeft opdracht aan de brigadiers en onderbrigadiers, toe te zien dat de uniformen en de herkenningstekens " soient en conformité des règlements ".

De Hollandse douaniers daarentegen, hadden geen uniform voor 1820.

Het koninklijk besluit van 6 juni 1819 " betreffende de organisatie van de Administratie der In –en Uitgaande Regten en Accijnzen " bepaalt in artikel 232: " De ambtenaren van de actieven dienst op het onvrije territoir en bij den dienst te water, zullen behoorlijk en regelmatig zijn gewapend, en van een uniforme kleding worden voorzien, welke nader zal worden vastgesteld ".

Wanneer hij een ontwerp tot regeling van dit punt aan de Koning aanbiedt, verklaart Directeur-Generaal APPELIUS dat zijn keuze gevallen is op donkerblauw laken " daar deze couleur het minst voor bevlekking vatbaar is en meest uniform en gelijk zal kunnen worden verkregen ". De herkenningstekens wilde hij weinig opvallend en zoveel mogelijk afwijkend van de militaire distinctieven, " ten einde alle grond tot ongepaste aanmatigheden weg te nemen en botsingen en onaangename ontmoetingen te voorkomen ".

Zijn collega van het departement van Oorlog had bezwaren : donkerblauw was de kleur van land – en zeemacht. Ook de voorgestelde uitmonstering (een karmozijnrode kraag, gele knopen en gele galonnen) kon er in zijn ogen niet door.

De minister van Oorlog won het pleit en ziehier hoe, uiteindelijk, het koninklijk besluit van 4 December 1819 de zaken regelt.

Voor de ambtenaren en beambten “ welke den dienst te voet en water verrigten ”.

- Rok van lichtblauw laken met zwarte lakense opstaande kraag, de slippen van de rok omgeslagen: rij platte knopen van wit metaal;

- Vest van hetzelfde laken met rij van dezelfde knopen;
- Wijde pantalon van hetzelfde laken, gedragen over de laarzen :
- Laarzen à la Suwarrow⁵:
- Overrok van grijs laken met twee rijen knopen, één staande en één ronde tot over de schouders vallende kraag van hetzelfde laken;
- Een driekantige hoed of – voor de bewakingsdienst – een lichtblauwe lakense muts.

De uniformen voor de ambtenaren en beambten te paard onderscheidden zich door de volgende bijzonderheden:

- Een buis van lichtblauw laken, met drie rijen knopen van wit metaal en met, aan weerszijden van de knopen, zwarte kemelsgaren⁶ tressen;
- Een zwarte streep ter breedte van anderhalve duim aan weerszijden van de pantalon;
- De tweede kraag van de overrok viel neer in de vorm van een mantel;
- Vaste sporen aan de laarzen.

De “ commiezen van de 3° klasse “ droegen geen herkenningsteken. Voor de andere graden was voorgeschreven.

- Commiezen van de 2de klasse: een witte kemelsgaren lis aan beide zijden voorop het midden van de kraag, ter breedte van één duim en ter lengte van anderhalve duim;
- Commiezen van de 1e klasse : twee van die lissen;
- Controleurs: een zilveren galon ter breedte van een halve duim, opgaande aan weerszijden van de kraag en er helemaal rond liggen; voorts een zilveren galon ter breedte van een duim aan weerszijden van de pantalon en een zilveren lis en knoop aan de hoed;

⁵ Hartvormig uitgesneden plooilaaizen.

⁶ Kemelsgaren, hier in de betekenis van garen van haar angorageit.

- Inspecteurs: twee galons rondom de kraag, één onderaan en één bovenaan; galons op de pantalon en lis en knoop aan de hoed zoals de controleurs.

De bewapening van het voetvolk bestond uit een “klein schietgeweer” of karabijn met bajonet en uit een sabel. De ruiters hadden twee pistolen in de holsters van de zadel en een lange, kromme sabel.

Onder het Hollands bewind moesten de ambtenaren en beambten de uniform en de wapens zelf betalen. Wie in dienst was bij het verschijnen van het besluit van 4 december 1819, mocht voor het aanschaffen van de eerste uitrusting een voorschot krijgen dat binnen het jaar moest worden terugbetaald door maandelijkse afhoudingen. Wie later werd benoemd, mocht pas de eed afleggen nadat hij in het bezit was van het uniform en van de wapens.

De ambtenaren en beambten moesten ook uit eigen zak de door de administratie geleverde instrumenten betalen. De thermometers werden hen aangerekend voor 5,5 gulden, de alcoholmeters voor 3 gulden, de stempels voor 1,18 gulden enz. Zelfs de aankoop van de orderregisters der brigades viel ten laste van de beambten van de post.

De in 1823 begonnen verzameling van wetten, besluiten en aanschrijvingen kostte 6 gulden per boekdeel van 640 bladzijden.

De Onafhankelijkheid van België

De regering van Willem I had de Belgen niet bevredigd. Een voorlopig bewind roept op 4 oktober 1830 de onafhankelijkheid van België uit, na drie dagen te voren te hebben besloten tot het behoud van de bestaande belastingen, met uitzondering van de accijns op het geslacht.

Bij een besluit van 29 oktober overwoog koning Willem dat de erkenning van zijn gezag in de zuidelijke provincies geheel had opgehouden en dat derhalve geen zekerheid bestond, omtrent de heffing van de ingaande of van de uitgaande rechten op de vandaar komende goederen of op “derwaarts vervoerd wordende” goederen. Dientengevolge werd België van het douanegebied uitgezonderd en werd een bewakingslinie gevestigd op de grens tussen de zuidelijke en de “getrouw gebleven” provincies.

Enkele dagen later wordt door het Voorlopig Bewind afgekondigd dat de in-, uit- en doorvoerrechten toepasselijk zijn op de goederen komende van of gaande naar Holland; aan de nieuwe noordergrens werden tevens kantoren en hulpkantoren opgericht. De Hollandse jenever was reeds belast sinds 5 november.

Uit het Technisch maandblad der Douanen en Accijnzen nr.49 Januari 1956 5de Jaargang.

Burenpraat

Onze oud-collega Geert-Nieman van het Nederlandse Douane- en Belastingmuseum te Rotterdam schreef voor ons een interessant artikel over zout en de zoutbelasting vroeger en nu, maar dan bekeken vanuit Nederland.

Zout en de zoutbelasting

Gepekelde humor

Al sinds eeuwen gebruikt de mensheid zout in het eten of om het voedsel te pekelen. De Romeinen noemden een verliefde man ‘salax’, letterlijk in “gepekelde staat”. Een andere anekdote is te vinden in een Parijse gravure getiteld: *“Vrouwen die hun echtgenoten zouten.”* De afbeelding geeft aan dat een man hulpeloos voorover ligt op een zoutvat en vijf vrouwen vol aandacht zich buigen over zijn onderlichaam. De begeleidende vers luidt: *“Door dit zouten van spieren en pezen, hoeven wij geen slapte meer te vrezen.”*

Het Engelse woord voor ‘wellustig’ is “salacious” en in Frankrijk en Duitsland waren rituelen met zout gebruikelijk tijdens bruiloften of om de vruchtbaarheid te bevorderen. In Egypte onthielden de priesters zich van zout om dezelfde redenen. Een ander voorbeeld nog is, dat aan boord van schepen die zout vervoerden veel muizen aanwezig waren en eeuwenlang geloofde men dat muizen zich geslachtloos konden voorplanten gewoon door in het zout te leven.

Winning en tonnen met zout

Zouttiende, zoutbelasting, darinctienden, zel=halffabriek van verbrande Darinc, legschat of kuipgeld welke naam u ook kiest of in het verleden gekozen werd. De zendingen kwamen vroeg of laat voorbij de tolgaarder die over het zout tolgeld eiste zoals bij de steden Dordrecht, Antwerpen, Utrecht of Zaltbommel.

Uit de “Gravelijke Inkomsten” blijkt dat het Brugse Vrije, de ambachten van Veurne en Sintwinoksbergen hoge grafelijke inkomsten inden uit zout of sal/ sal paratum. De manier waarop het zout gewonnen werd, was echter niet duidelijk. Later kwam daar verandering in. In 1567 was in de geschriften over “De Accijns op Zout” duidelijk sprake over “importzout uit Engeland”. Het ging hier bovendien ook al over geraffineerd zout.

Het natuurzout voor de Nederlandse markt werd o.a. gewonnen in Zeeland door de afgraving van turf, zie de onderstaande gravure uit 1745 van Caspar Philips over de Zel-neering of het Darinc delven.

Later, in 1880, werd bij toeval ontdekt dat men in de Achterhoek bij Delden, Twickel en Hengelo ook zout kon leveren, omdat er steenzout uit de bodem kon gehaald worden. Nadien kwam het eiland Bonaire erbij, waar ze onder andere zoutpannen wonnen uit het zeewater.

Kostbaar bezit

Zout was eeuwenlang een kostbaar bezit. Tijdens het ‘diepvriesloos’ tijdperk werd zout gebruikt als conserveringsmiddel: gezouten vlees werd gebruikt aan boord, bonen werden bewaard in pekewater enz.

Tijdens de middeleeuwen, eind 1400, werd er dubbel zoveel zout gebruikt dan nu. Een keur (belasting) werd geheven op honden, om het bezit ervan te ontraden. Men dacht dat honden o.a. verspreiders waren van besmettelijke ziektes samen met vossen, ratten, vleermuizen etc. Iedere bezitter van een hond moest altijd een ton met zout in huis hebben staan en ook gevuld houden op staffe van een geldboete van 18 schellingen of 13,5 stuiver. Uitgezonderd waren natuurlijk de rijken/adel die veel jachthonden bezaten. Voor hen was het

te duur en te onhandig. Stel je voor 25 á 30 jachthonden met evenveel tonnen zout! Niet te doen!

Monopolie

In bijna alle landen was de zoutwinning een staatsmonopolie. Zout moest immers door iedereen kunnen worden gebruikt. Door een zoutheffing direct te heffen bij de consument en later tijdens de Franse overheersing bij de fabrikant en/of importeur werd het een belangrijke bron van inkomsten.

Bij industrieel gebruik zoals bij de visserij was het zout wel belastingvrij. De vissers moesten dan wel een zoutvlag in de mast voeren voor controle. Bij het terug aanleggen in de haven, kwamen ambtenaren aan boord om het aantal resterende vaatjes zout te vergelijken met de vangst. Bij de visvangst werd onder andere zout gebruikt om de haring te pekelen. De ambtenaren wisten nl. perfect hoeveel zout er nodig was per partij haring. De vissers waren echter slim en het zout dat over was, werd – na wat te rommelen met de cijfers ivm het aantal gebruikte zout – voor het arriveren in de haven overgezet in kleine scheepjes die het belastingvrije zout verkochten aan ieder die geïnteresseerd was. Zout was immers goud.

Geschiedenis-wetgeving

In Nederland bestond voor 1795 het fiscaal stelsel uit regionaal van kracht zijnde wetten en voorschriften.

Ook op zout werd toen veelal op grond van regionale of lokale voorschriften belasting geïnd. Deze belasting heette toen ‘Impost’ en werd rechtstreeks geheven bij de consument. Ten tijde van de Bataafsche Republiek bleef het de gebruiker bij wie de inning plaats vond, maar de wetten en voorschriften werden toen landelijk vastgesteld. Bij de inlijving van Nederland bij de Franse Republiek werd ook het belastingstelsel ingevoerd. Het betalen van de zoutbelasting werd verschoven naar de fabrikant en/of importeur, maar die mocht wel alles doorrekenen aan de klant/gebruiker. Het maakte dus toen al niet uit of je door de kat of de hond gebeten werd.

Na de overheersing werd de Franse lijn doorgetrokken tot 1821, toen een ingevoerde belastingwet de grondslag legde voor een geordend en systematisch belastingstelsel naar het Franse model. Al snel vervaagde het idee dat de importeur/producent belast moest worden en kwam het innen van de zoutbelasting weer terug bij de gebruiker. Ook de gemeenten en provincies konden ondanks de landelijke wetgeving zelf een zoutbelasting opleggen. De gemeentewet van 1851 maakte een eind aan de laatste heffing van een zoutbelasting. De wet op de zoutaccijns werd op 1942 buiten werking gesteld en definitief afgeschaft in 1951.

Nawoord

Zout was en blijft belangrijk voor een volk. In Afrika werd het zout ooit als ruilmiddel gebruikt en in het Verre Oosten pakte men balen ruw zout op kamelen of paarden en trok men wekenlang te voet over steppes en bergen om het te verkopen op de zoutmarkten. Deze tocht waren gezien het waardevolle transport zeker niet ongevaarlijk.

Vandaag wordt door moderne, vaak biologische instellingen, koks maar ook door de consument het conserveren opnieuw ter hand genomen. Vooral de gebruiker wil steeds vaker weten waar het eten vandaan komt en zeker welke chemische middelen zijn toegevoegd als bewaarmiddel. Als u goed in de supermarkten oplet of als u uw slager vraagt naar de gebruikte hoeveelheid zout in de eigengemaakte verse worst, antwoorden zij hier in Nederland dat het toegevoegde zoutgehalte 16 a 18 gram per kilo is. De makers van de Italiaanse worstjes gebruiken nog meer zout dan hier, alleen al voor smaak en de houdbaarheid.

Uit interesse of milieu- en gezondheidsoverwegingen keren steeds meer mensen terug naar het ambachtelijk bewaren van eten via het droog zouten of pekelen of het thuis "roken" van voedingsmiddelen.

Naast wat de voedingsindustrie gebruikt, wordt zout ook aangewend bij huidaandoeningen. U hebt al zeker gehoord hoe een duik in de zoute Dode Zee soelaas kan brengen voor deze patiënten. Dit soort natuurzout kan je ook kopen in een natuurwinkel.

En niet te vergeten de tonnen strooizout die tijdens de wintermaanden het volk op de been moet houden...

Hopelijk gaan we nu weer niet te veel zout gebruiken, want dan ligt er allicht een belasting op de loer.

Tekst: Geert Nieman

Met dank aan Wim van Es, conservator in het Belasting & Douane Museum te Rotterdam voor het uitleen van zijn documentatiedossiers en afbeelding van de gravure.